

4. Köck, B., Friedl, A., Serna Loaiza, S., Wukovits, W., & Mihalyi-Schneider, B. (2023). Automation of life cycle assessment. A critical review of developments in the field of life cycle inventory analysis. *Sustainability*, 15(6), 5531

5. Hardgrave, B. C., Wilson, R. L., & Walstrom, K. A. (1994). Predicting graduate student success: A comparison of neural networks and traditional techniques. *Computers & Operations Research*, 21(3), 249-263

УДК 657

Крупка Андрій

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

Krupka Andrii

PhD (Economics)

Associate Professor of the Economics and Finance Department

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

Ternopil, Ukraine

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТА ПІДХОДИ ДО ЇХ НІВЕЛЮВАННЯ PROBLEMATIC ASPECTS OF ENSURING TRANSPARENCY IN PUBLIC PROCUREMENT AND APPROACHES TO THEIR MITIGATION

Прозорість та підзвітність у публічних закупівлях є ключовими принципами для забезпечення ефективного та раціонального використання державних коштів, а також для запобігання корупції та зловживанням. В Україні реформування системи публічних закупівель розпочалося з прийняттям Закону «Про публічні закупівлі» у 2014 році [1]. Однак, незважаючи на позитивні зрушення, залишаються виклики у сфері прозорості та підзвітності, що потребують комплексного вирішення.

Відсутність прозорості на різних етапах закупівельного процесу створює сприятливе середовище для корупції та марнотратства бюджетних ресурсів. Водночас низький рівень підзвітності унеможливує належний суспільний контроль та притягнення порушників до відповідальності. Як наслідок, це підриває довіру громадськості до системи публічних закупівель та знижує ефективність використання державних коштів.

Забезпечення належної прозорості у сфері публічних закупівель в Україні стикається з низкою основних проблем:

- недосконала нормативно-правова база, яка містить прогалини та колізії, що створюють можливості для зловживань;

- неповне та несвоєчасне оприлюднення інформації про закупівлі, що унеможливує ефективний громадський контроль;

- недостатня координація та інституційна спроможність контролюючих органів, відсутність дієвих механізмів притягнення винних до відповідальності;

- конфлікт інтересів серед представників замовників та учасників торгів, корупційні зв'язки та домовленості;

- недостатній рівень професійної підготовки і компетентності працівників сфери публічних закупівель;

- низька культура прозорості та підзвітності серед посадових осіб, відсутність мотивації до відкритості;

- обмежені можливості для ефективного громадського контролю та моніторингу закупівель з боку громадських організацій та незалежних ЗМІ;

- відсутність систематичного аналізу типових порушень, причин та наслідків непрозорості закупівель для вироблення превентивних заходів [2].

Повномасштабна війна росії проти України поставила систему публічних закупівель перед безпрецедентними викликами. З одного боку, різко зросли потреби в закупівлі товарів,

робіт і послуг для забезпечення оборонних та гуманітарних потреб країни. З іншого боку, логістичні труднощі, руйнування інфраструктури та часткова окупація територій істотно ускладнили процеси здійснення закупівель. Водночас, у воєнний період особливо гостро постало питання прозорості при витрачанні державних ресурсів. Надзвичайна ситуація створила додаткові ризики для корупційних зловживань та нецільового використання коштів, але підвищені вимоги до оперативності закупівель не повинні ставати виправданням для недотримання належних процедур контролю і звітності.

Тому особливо важливим завданням стало оперативне напрацювання дієвих механізмів для забезпечення прозорості та публічного суспільного контролю при здійсненні закупівель в умовах війни. Це передбачало посилення моніторингу з боку громадських організацій та незалежних ЗМІ, максимальну відкритість даних про оборонні та інші критично важливі закупівлі, ретельні перевірки виконавців замовлень.

Забезпечення прозорості та підзвітності у сфері публічних закупівель вимагає залучення низки органів та інституцій. Їх завдання - створити прозору нормативно-правову базу, здійснювати контроль за дотриманням законодавства, розробляти інструменти забезпечення прозорості, збирати та оприлюднювати дані про закупівлі.

Органи державного фінансового контролю (Рахункова палата, Державна аудиторська служба тощо) мають перевіряти законність та ефективність витрачання бюджетних коштів, виявляти порушення і вживати заходів для їх усунення. Важливу роль у забезпеченні прозорості та підзвітності відіграють правоохоронні органи, зокрема Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, які мають виявляти і розслідувати корупційні схеми.

Крім того, громадський контроль є невід'ємною складовою прозорості публічних закупівель. Громадські організації, експерти, незалежні ЗМІ та активні громадяни можуть моніторити закупівлі, виявляти порушення, інформувати громадськість та ініціювати розслідування. Для ефективного громадського контролю необхідно забезпечити максимальний доступ до даних та інформації про закупівлі.

Зловживання у сфері публічних закупівель можуть відбуватися через дії безпосередніх суб'єктів торгів - замовників та учасників (постачальників). Причиною таких дій часто є особистісні чинники та ментальні фактори окремих посадових осіб. Серед них:

- корупційні схильності та жага наживи;
- відсутність належної етичної та правової культури;
- кругова порука та корпоративні інтереси;
- особиста вигода та подарунки;
- психологічний тиск зі сторони зацікавлених сторін.

Отже, окрім вдосконалення законодавчої бази, забезпечення дієвого контролю з боку уповноважених органів та ефективного громадського моніторингу, необхідно приділяти належну увагу вихованню високої самосвідомості та відповідальності безпосередніх учасників торгів - замовників та постачальників.

Відсутність належної правової та етичної культури може підштовхувати учасників закупівель до протиправних дій в умовах послабленого контролю. Тому лише поєднання належної нормативної бази, дієвих інституційних важелів та високої особистої відповідальності учасників зможе гарантувати прозорість та запобігти зловживанням.

Забезпечення прозорості публічних закупівель є вкрай важливим завданням навіть в умовах війни. Лише надзвичайно обмежене коло військових потреб, пов'язаних з національною безпекою, може здійснюватися в режимі секретності. Публічність та підзвітність у використанні бюджетних коштів є імперативом для ефективності системи закупівель та запобігання зловживанням. Зрештою, економія державних коштів завдяки прозорим закупівлям є важливим внеском у перемогу України у війні з російським агресором.

Перелік використаних джерел:

1. Закон України Про публічні закупівлі від 25.12.2015 № 922-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 08.05.2024).
2. Левон С.Б. Управління системою публічних закупівель: досвід ЄС та практика України. Вісник НАДУ. Серія «Державне управління». 2019. № 1. С. 47-52

УДК 339

Синоверський Назар

аспірант кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Мариненко Наталія

доктор економічних наук, професор
професор кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Nazar Synoverskyi

Post-graduate student
Economics and Finance Department
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

Nataliia Marynenko

Doctor of Sciences (Economics), Professor
Professor of the Economics and Finance Department
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

ПІДХОДИ ДО ВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНО ЕФЕКТИВНОЇ ТОРГІВЛІ APPROACHES TO CONDUCTING ECONOMICLY EFFICIENT TRADE

Торгівля завжди була однією з основних складових економічного розвитку суспільства. Вона відображає взаємозв'язок між різними країнами та їхніми ресурсами, а також сприяє розширенню можливостей для розвитку бізнесу і зростання валового внутрішнього продукту. Однак, щоб торгівля була ефективною, важливо мати правильне розуміння її суті та використовувати сучасні підходи до її ведення.

Сутність економічно ефективної торгівлі полягає у максимізації вигод для всіх сторін, які беруть у ній участь. Це означає, що торгівля повинна бути взаємовигідною, справедливою та збалансованою. З одного боку, це означає, що кожна сторона повинна мати можливість вільно ввозити та вивозити товари та послуги, захищати свої інтереси та мати доступ до ринків інших країн. З іншого боку, це передбачає, що торгівля повинна бути справедливою, не призводити до виникнення дисбалансів у економіці та не завдавати шкоди соціальному й екологічному добробуту [1].

Сучасні підходи до ведення торгівлі базуються на низці принципів, серед яких можна виділити наступні:

1. Відкритість та доступність ринків: зниження торговельних бар'єрів та обмежень сприяє створенню більш відкритих і конкурентоспроможних ринків, що сприяє зростанню обсягів торгівлі та підвищенню ефективності.

2. Законодавче регулювання. Запровадження правил і нормативів, які регулюють торгівлю, забезпечує стабільність та передбачуваність у міжнародних відносинах, а також захищає від недобросовісних практик.

3. Розвиток інфраструктури та технологій. Впровадження сучасних технологій і розвиток інфраструктури сприяють зниженню витрат на транспортування та зберігання товарів, що робить торгівлю більш ефективною.